

בס"ד, כ"א תשרי התשפ"ז

בכורות י"ד – קדשים בעלי מום ופדיונם

שאלות:

1. אלון הקדיש בהמה בעלת מום ואחר כך פדה אותה. האם מותר לגזוז אותה ולעבוד בה?

קדשים בעלי מום ופדיונם

- המשנה משווה שני סוגים של קדשים בעלי מום שנפדו.
הסוג הראשון הוא קדשים שהמום הקבוע קדם להקדשם (הוקדשו רק כדי למכור אותם ולקנות בדמיהם קרבן),
הם חייבים בבכורה (אם הם ילדו לאחר פדיונם) ובמתנות כהונה, יוצאים לחולין לגמרי לגיזה ועבודה משום שמעולם לא חלה עליהם קדושה חמורה, וולדם וחלכם מותר אחרי הפדיון, השוחט אותם בחוץ פטור אפילו לפני הפדיון, ואין עושים תמורה (אמירה על בהמת חולין "זו תמורת ההקדש" לא מקדשת אותה), ואם מתו יפדו אפילו שהם מיועדים רק לאכילת כלבים, ואפילו שהם מתים לא צריך העמדה, חוץ מהבכור והמעשר, שבשניהם אפילו בעל מום קדוש.
- הסוג השני הוא קדשים שקודם הוקדשו כשהם תמימים או בעלי מום עובר, ורק אחר כך נולד בהם מום קבוע ונפדו, הם חמורים יותר, והם פטורים מבכורה ומתנות ואסורים בגיזה ועבודה גם אחרי הפדיון, ולדם וחלכם אסורים (הגמרא תדון בזה), השוחט אותם בחוץ לפני הפדיון חייב כרת של שחוט חוץ (ובתנאי שזה מום של דוקין שבעין לפי רבי עקיבא כי אז הם ראויים לבא כקרבן בפנים), הם עושים תמורה, ואם מתו לפני הפדיון יקברו כי אי אפשר לפדות אותם בלי העמדה והערכה.
- הגמרא מדויקת שקדשים מהסוג הראשון חייבים בבכורה ובמתנות רק אחרי שנפדו, כי התנא סובר שקדושת דמים דוחה את החיוב. (כי הבהמה שייכת להקדש למרות שגופה לא קדוש להקרבה)
הגמרא מדויקת שגם לפני הפדיון אסור לגזוז ולעבוד בהם, ושואלת האם זה מסייע לרבי אליעזר, שאמר שקדשי בדק הבית (בהמות שהוקדשו לצורכי המקדש) אסורים בגיזה ועבודה, וקדושת הדמים כאן לכאורה דומה לקדשי בדק הבית. הגמרא עונה שלא: כי קדושת דמים שבמזבח, נועדה לקנות בכסף דווקא קרבן, ולכן היא מתחלפת בטעות בקדושת הגוף, ולכן חכמים גזרו שמא יגזזו ויעבדו בבהמות של קרבן שנפל בהן מום אחרי שהוקדשו (וזה אסור מהתורה), אבל בקדשי בדק הבית לא גזרו.
- הגמרא שואלת מתי בבעלי מום קבוע שהוקדשו "ולדן וחלבן שמותר"? אם גם התעברו וגם נולדו אחרי הפדיון, פשוט שהם חולין. לכן החידוש הוא בהתעברו לפני הפדיון ונולדו אחרי, ומכאן שאם נולדו לפני הפדיון הם אסורים, למרות שהם גם לא קרבים למזבח כי האמא מראש לא הוקדשה למזבח.
הגמרא שואלת האם הם הולדות האלו שנולדו לפני הפדיון, נפדים כשהם תמימים, או שצריך להמתין שייפול בהם מום. והגמרא מוכיחה מברייטא שאומרת שהמקדיש בעלי מום קבוע למזבח וילדו, הולדות ימכרו ולא צריכים מום, כי לא חלה עליהם קדושת הגוף, שלא

יהיה הטפל חמור מהעיקר, הולדות לא חמורות מהאמא שלהם.
הגמרא גם מדייקת מכאן שהמקדיש את הולד ישירות כמו למשל זכר שזה איל תמים כדי לקנות בדמיו עולה, גופו קדוש קדושת הגוף אוטומטית, וזה מסייע לרבא שאמר את הדין הזה.

2. דן הקדיש בהמה בעלת מום ואמר על אחרת "זו תמורתה". האם האחרת קדושה?

שחיטת בעל מום בבמת יחיד ותמורת בעל מום

◦ המשנה אמרה שהשוחט בחוץ קודשים בעלי מום קבוע פטור. רבי אלעזר שנה במשנתינו "חייב" והכוונה למלקות, והעמיד את הדין במשנה שמדובר בשחיטה בבמת יחיד (מזבח פרטי, בזמן שהבמות היו מותרות, כמו שבנו שמואל מנוח וגדעון), הוא סובר שיש איסור לאו בזביחה כזו מהפסוק: "לא תזבח לך אֶלֶהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם". הפסוק הזה לא נצרך לבמה גדולה (של הציבור כמו נוב וגבעון), כי זה נלמד מפסוק אחר "עֲצֹר אוֹ שְׂבוֹר...", ולכן הוא מלמד לבמת יחיד.

הגמרא שואלת: אולי הפסוק בא לאסור אפילו הקרבת בכור, מעשר, תמורה או ולדות במומם, שהרי קדושתם חלה גם אם יש מום? ועונה שהם כבר נלמדו ממקורות אחרים, בכור כבר נלמד במפורש "פֶּסַח אוֹ עֹזֵר לֹא תִזְבְּחוּ", מעשר (שגם הוא קדוש בבעל מום מהפסוק "לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לְרָע") נלמד בגזירה שווה "העברה" "העברה" מבכור, ותמורה (שגם היא קדושה בבעל מום מהפסוק "לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב...") נלמדת מ"וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ" שמקיש אותה לקרבן עצמו, שגם היא לא קרבה בעלת מום.

רבי זירא הקשה: אולי הפסוק בא ללמד על ולדות קדשים שנולדו בעלי מום, שהם קדושים גם עם מום אגב אמם? רבא ענה שזה כבר נלמד מתנא דבי רבי ישמעאל, שדרש "רק קדש" (תמורות) "אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ" (ולדות) "וְנִדְרֶיךָ", שהכתוב מקיש את כולם לנדר, שבעל מום לא קרב בו. לכן הפסוק "לֹא תִזְבְּחוּ..." פנוי ללמד על במת יחיד.

◦ המשנה אמרה שלא עושים תמורה בבהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום.
הגמרא מבררת את מקור הדין ושואלת למה כתוב "לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב", והרי אם "רע בטוב" (קודש שנפל בו מום מחליף בבהמת חולין תמימה) עושה תמורה, כל שכן טוב ברע!
הגמרא עונה שהפסוק "טוב ברע" בא ללמד שרק מי שהיה תם בעת ההקדש (טוב מעיקרו) עושה תמורה, אבל בעל מום מעיקרו לא.

3. יגאל הקדיש בהמה למקדש, והיא מתה לפני שנפדתה. האם ניתן עוד לפדות אותה?

פדיון קדשים שמתו

◦ המשנה אמרה שקדשים שקדם מום קבוע להקדשם, אם מתו יפדו.
רב יהודה אמר בשם רב שזו דעת רבי שמעון. שסובר שקדשי מזבח היו בכלל "העמדה והערכה" (מהפסוק "וְהִעֲמִיד אֶת הַבִּהֶמָּה... וְהִעֲרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ": הבהמה צריכה לעמוד לפני הכהן שיעריך אותה), ולכן אם מתו לא נפדים. אבל קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, ולכן אם מתו יפדו. ולרבי שמעון גם בקדשי מזבח בעל מום מעיקרו שהוקדש למזבח לדמים ומת נפדה, כי המילה "אֹתָהּ" בפסוק ממעטת אותו. אבל חכמים אמרו שיקברו.

הגמרא שואלת מי הם החכמים האלו ועונה שזה תנא דבי לוי, שאמר שהכול היו בכלל העמדה והערכה, אפילו בעל מום מעיקרו, ואפילו חיה ועוף ולכן לא ניתן לפדות (והגמרא נשארת בקושיא איך הוא דורש את המילה "אתה").

הגמרא שואלת על החכמים שחולקים על רבי שמעון במסכת תמורה: האם גם הם סוברים שאם מתו יפדו (כי גם הם מסכימים שבעל מום מעיקרו לא צריך העמדה)? ואם ככה, רב היה צריך לומר "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו!"

בתחילת הדף הבא הגמרא עונה שרב סובר כריש לקיש, שלדעת החכמים דווקא קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה, ולכן אי אפשר להעמיד את המשנה כחכמים, כי היא אומרת בסופה שקדשי מזבח שמתו יקברו.

הגמרא שואלת: אולי יקברו רק כי אין פודים קדשים כדי להאכיל אותם לכלבים? ועונה שאם ככה המשנה הייתה אומרת "אם נעשו טריפה יקברו" ואז היינו מבינים את הטעם וזה מכסה גם את המקרה של מתו.

תירוצ נוסף הוא שרב סובר כרבי יוחנן, שגם לדעת החכמים קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, והמשנה כחכמים, שמודים ברישא בבעל מום מעיקרו שלא צריך העמדה, וצריך לגרוס בדבריו "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו".